

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2024. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.93>

УДК 336.77.067:631

А. Г. Мирвода,

аспірант відділу фінансово-кредитної та податкової політики,

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-6333-7880>

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

A. Myrvoda,

Postgraduate student of the Department of Financial, Credit and Tax Policy,

National Research Center «Institute of Agrarian Economics»

STATE AND PROSPECTS FOR LENDING TO AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті досліджено стан кредитування аграрного сектору за період 2014-2024 рр. Проаналізовано місце аграрного кредитування в системі фінансових інструментів, визначено місію в різні періоди розвитку аграрної економіки. За допомогою кореляційного аналізу встановлено тісноту зв'язку між кредитним забезпеченням та ресурсно-вартісними факторами виробництва. Розглянуто особливості програм кредитної підтримки агросектору та стан пільгового кредитування. Проведено порівняльний аналіз ефективності процесів кредитування у період воєнного стану за критерієм кредитного забезпечення (частки кількості кредитних ресурсів у вартості валової продукції сільського господарства). Здійснено кореляційний аналіз впливу факторів на обсяги залучення кредитних ресурсів. Отримані висновки

можуть бути корисні при формуванні стратегії повоєнного відновлення економіки України та агросектору.

The article examines the state of lending to the agricultural sector for the period 2014-2024. The place of agricultural lending in the system of financial instruments is analyzed, the mission is determined in different periods of development of the agricultural economy. Using correlation analysis, the close relationship between credit provision and resource-cost factors of production was established. The features of credit support programs for the agricultural sector and the state of preferential lending are considered. A comparative analysis of the effectiveness of lending processes during the period of martial law was carried out according to the criterion of credit collateral (the share of the amount of credit resources in the value of gross agricultural output). A correlation analysis of the influence of factors on the volume of attraction of credit resources was carried out. The findings may be useful in formulating a strategy for the post-war renewal of the Ukrainian economy and agricultural sector.

Thus, direct credit instruments for the agricultural sector under martial law are concentrated in the state program “Affordable loans 5-7-9”. At the same time, the government and the NBU are making efforts to ensure its balanced functioning. For the agricultural sector, this is manifested in the availability of loans on preferential terms and the ability to do business even in conditions of uncertainty. In addition, there are a number of budget support programs under which agricultural producers can access financing, in particular, for a guarantee through the Partial Loan Guarantee Fund.

However, these resources are not enough to cover the growing financing needs of the agricultural sector. Therefore, a more active government policy is needed to attract investments, funds from foreign partners, and international financial organizations to support domestic producers and ensure the food security of the state under martial law.

The findings may be useful in formulating a strategy for the post-war renewal of the Ukrainian economy and agricultural sector. Prospects for further research include determining a general strategy for lending to the industry under government support programs and involving Ukraine’s foreign partners in this process.

Ключові слова: кредитування, аграрний сектор, державні програми підтримки, фінансовий ринок, рейтинг, відновлення.

Keywords: lending, agricultural sector, government support programs, financial market, rating, recovery.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Кредитування аграрних підприємств є вагомим сегментом фінансово-кредитного ринку у частині забезпечення економічної діяльності галузей національної економіки. Можливість залучення позичкових ресурсів значно збільшує конкурентні переваги підприємств галузі, дозволяє здійснювати управління фінансовими потоками для забезпечення оптимальних їх режимів і підвищувати виробничі та фінансові показники.

Доступність кредитних ресурсів для аграрних підприємств є ключовою проблемою фінансової політики уряду, підтримка якої здійснюється за рядом бюджетних програм та непрямих методів впливу [1]. Фінансово-кредитний ринок також формує спеціальні інструменти кредитного забезпечення для аграрного виробництва, в силу його стабільної прибутковості за останні роки, попри деякі проблеми сезонності надходження виручки та особливості фінансування посівної й збиральної кампаній.

Особлива роль кредитування проявляється в умовах воєнного стану [9]. Проте одночасно в умовах воєнного стану наростають загрози, пов'язані з залученням кредитних ресурсів підприємствами, фізичними особами та галузями економіки. Саме тому проблеми стану та перспектив кредитування підприємств аграрного сектору є особливо актуальними та виступають вагомим об'єктом наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кредитування агросектору практично завжди знаходиться в центрі уваги фінансової політики уряду, за роки незалежності України вона видозмінювалась відповідно до поточної економічної ситуації і в останні передвоєнні роки набула значної ефективності. Фундаментальні дослідження здійснені вченими П. Саблуком, М. Дем'яненком, Ю. Лупенком, С. Андрос [8], К. Андрющенком з колективом [17],

О. Калівошком [4; 5; 6; 19], та ін. На даний час наукові розвідки зосереджені переважно на напрямках кредитування аграрного сектору України в умовах війни, зокрема у працях А. Білоченком [2], Л. Вдовенко, Т. Лункіною, А. Кугляр [7], О. Радченко [18; 19], Н. Трусовою, Н. Радченко, Н. Рубцовою [15], О. Шпанель-Юхта [16] та ін.

Постановка завдання. У дослідження ставиться мета узагальнення стану кредитування аграрного сектору за період 2014-2024 рр., визначення місця аграрного кредитування в системі фінансових інструментів і вектору подальшого розвитку в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стан кредитування галузей економіки залежить від загального рівня розвитку фінансово-кредитної системи України. Вплив воєнного стану на неї виявився досить суттєвим, як і на всі макроекономічні показники. Зі Звіту Національного банку України (НБУ) слідує, що «попри збереження воєнних ризиків сектор продовжує працювати безперебійно, дедалі більше кредитується бізнес та населення» [11; 12]. При цьому всі тенденції, притаманні кредитному сектору в умовах воєнного стану, закономірні також для аграрного кредитування.

Передумовою процесів кредитування є оцінка стану фінансових ресурсів аграрного сектору. На Рис. 1 приведено загальний стан фінансових ресурсів аграрних підприємств за 2013-2022 рр. та частка позикових у їх складі.

Характерними особливостями першого воєнного 2022 року є те, що власний капітал агропідприємств зберігає свої позиції на досить високому рівні, але зростають оборотні активи, ймовірно у зв'язку з ростом поточних і незначного росту довгострокових зобов'язань. Проте, внаслідок недоотримання обсягу продукції при зростанні витрат знижується рентабельність – із 36,38% у 2021 році до 13,34% у 2022 році.

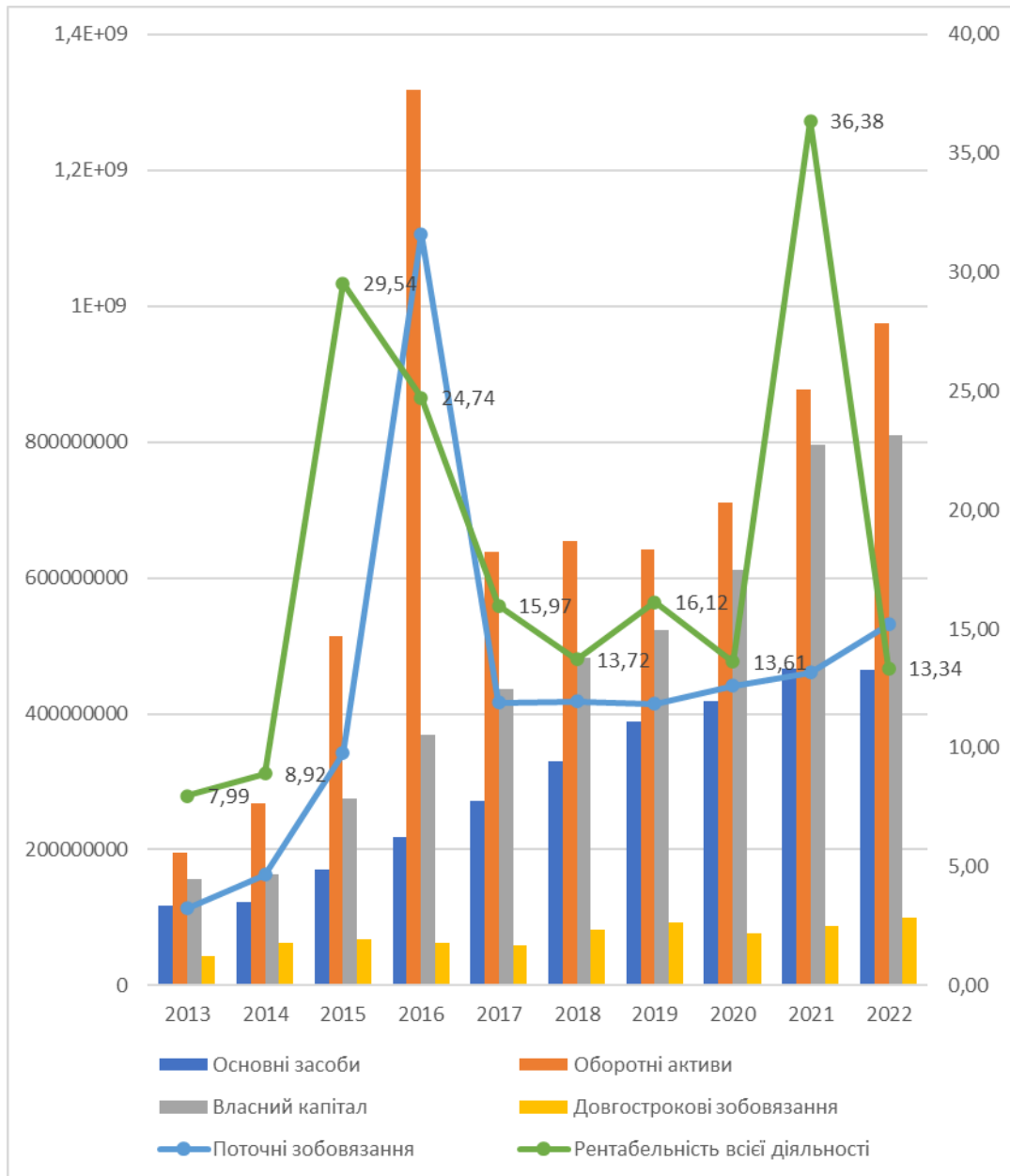

Рис. 1. Динаміка довгострокових та поточних зобов'язань аграрних підприємств за 2013-2022 рр., млн грн

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [3].

Динаміка кредитування та аналіз ефективності процесів кредитування у період воєнного стану за критерієм обсягів кредитування та кредитного забезпечення (частка кредитних ресурсів у вартості ВДВ агросектору) свідчить, що війна суттєво вплинула на обсяги кредитування (Рис. 2).

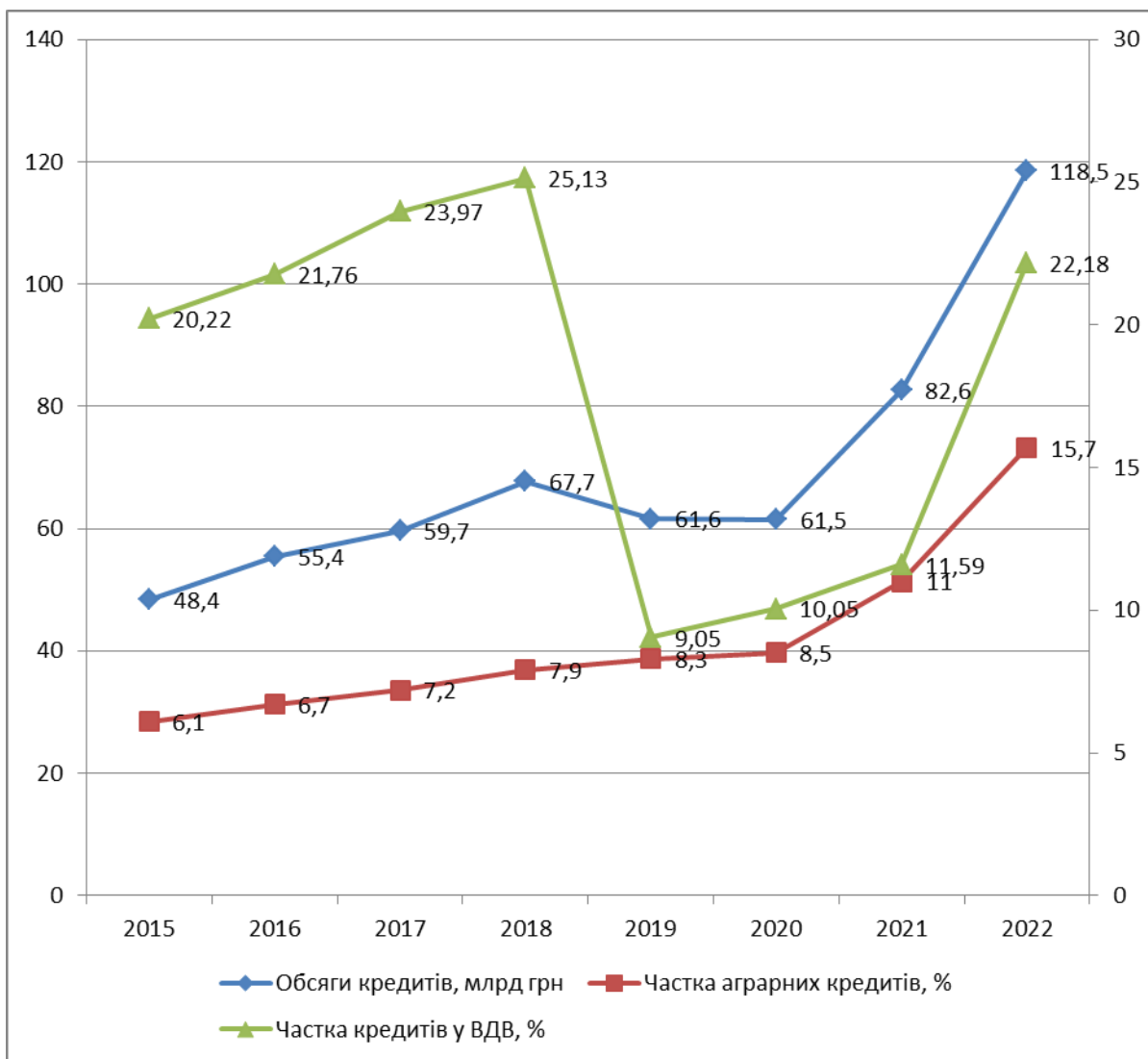

Рис. 2. Обсяги кредитів для аграрних підприємств і їх частка у загальному кредитуванні та у вартості ВДВ галузі за 2015-2022 рр., млрд грн, %

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [3; 11].

Зокрема, обсяги кредитування у 2022 році зросли до 118,5 млрд грн, або на 145% проти рівня 2015 року і основний ріст припадає саме на період воєнного стану. Якщо у довоєнний період частка кредитів складала лише 11,59%, то уже у перший рік війни зросла до 22,18%. На цей факт вплинули як збільшення обсягів кредитування, так і скорочення вартості продукції, яка знизилась у перший рік війни майже на четвертину, на основі якої обчислюють ВВП галузі.

Більш детальний аналіз впливу на стан кредитування підприємств у різні періоди розвитку аграрної економіки України (2015-2022 рр.) приведено у табл. 1, де згруповано факторні показники для подальшого їх аналізу.

Таблиця 1. Вихідні дані обсягів кредитування аграрного сектору та окремих показників стану аграрної економіки за 2015-2022 рр.

	Обсяги кредитів млрд грн	Частка кредитів, %	Середня ставка, %	ВДВ млрд грн	Кількість зайнятих, тис. осіб	Обсяги реалізації млрд грн	Оборотні активи млрд грн	Позиковий капітал млрд грн	Рентабельність, %	Частка кредитів у ВДВ, %
	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
2015	48,4	6,1	20,2	239,4	642,5	372	514,6	342,4	9,54	20,22
2016	55,4	6,7	20,2	254,6	658,7	414,7	1318,6	1106	24,7	21,76
2017	59,7	7,2	15,3	249,1	635,63	467,6	639,1	416,1	15,9	23,97
2018	67,7	7,9	17,5	269,4	626	540,5	654,3	418,3	13,72	25,13
2019	61,6	8,3	17,9	680,9	610,1	572,7	641,2	414,6	16,12	9,05
2020	61,5	8,5	13,5	612,1	575,9	624	711,1	441,2	13,61	10,05
2021	82,6	11	9,6	712,5	576	943,4	870,8	461,1	36,38	11,59
2022	118,5	15,7	13,5	534,3	488,5	682,4	968,9	531,2	13,34	22,18

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [3; 10; 11].

Таблиця 2. Кореляційна матриця факторів впливу на формування обсягів кредитування суб'єктів аграрного сектору

Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
1									
0,9883	1								
-0,6031	-0,6465	1							
0,4260	0,5369	-0,6796	1						
-0,9184	-0,9589	0,6754	-0,6142	1					
0,6184	0,6657	-0,91136	0,8059	-0,6478	1				
0,2932	0,2690	-0,01271	-0,0035	-0,1125	0,1151	1			
-0,0548	-0,0876	0,3145	-0,2490	0,2310	-0,2175	0,9267	1		
0,1303	0,1415	-0,4982	0,3887	0,00426	0,6473	0,5176	0,3722	1	
0,0816	-0,0571	0,38063	-0,8567	0,1982	-0,5029	0,1421	0,2170	-0,3052	1

Джерело: побудовано засобами Statgraphics на основі даних звітності

За допомогою кореляційного аналізу встановлено тісноту зв'язку між обсягами кредитів та ресурсно-вартісними факторами виробництва. Отримано рівняння кореляції першої групи факторів:

$$Y = 0,9883 X_1 - 0,6031 X_2 + 0,1303 X_8 + 0,0817 X_9 \quad (1),$$

де: Y Обсяги кредитів;

X₁ Частка кредитів, %;

X₂ Середня ставка кредитування, %;

X₈ Рентабельність, %;

X₉ Частка кредитів у ВДВ, %.

Закономірність впливу перелічених факторів на обсяги кредитування аграрної сфери проявляється у такій послідовності: найбільш значимим фактором фактор високої рентабельності, тобто кредитування і ефективність

господарювання пов'язані напряму. Частка кредитів у вартості ВДВ галузі з досліджуваних факторів має найслабший вплив. Негативний вплив справляє ставка кредитування, чим вищий її рівень тим важчий доступ аграріям до кредитних ресурсів.

Рівняння кореляції факторів другої групи має наступний вигляд:

$$Y = 0,4260 X_3 - 0,9184 X_4 + 0,6184 X_5 + 0,2932 X_6 - 0,0548 X_7 \quad (2),$$

де: Y обсяги кредитів;

X_3 Обсяги ВДВ;

X_4 Кількість зайнятих, тис. осіб;

X_5 Обсяги реалізації;

X_6 Оборотні активи;

X_7 Позиковий капітал.

У цій групі факторів ключову роль відіграють знову ж таки виробничі показники – обсяги реалізації та обсяги виробництва. Важливу роль відіграють оборотні активи, як засоби кредитного забезпечення. Негативний вплив справляють низька продуктивність праці та значна частка позик у структурі капіталу.

З початком війни державна підтримка аграрних підприємств значно послабилась, оскільки всі ресурси бюджету спрямовуються в першу чергу на потреби оборони і національної безпеки. На даний час на кредитування аграрних підприємств поширюється Урядова програма «Доступні кредити 5-7-9%» [13], розроблена у відповідності до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.01.2020 № 28 (зі змінами) (табл. 3), яка реалізується Фондом розвитку підприємництва через уповноважені банки.

На 2024 рік, крім підтримки кредитної лінії за програмою «Доступні кредити 5-7-9%», підприємці, які обробляють до 500 га, можуть отримати гарантію на кредит через Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві. Передбачено також гранти на розвиток садів і теплиць; бюджетна компенсація до 50% вартості відновлення та будівництва меліоративних систем; компенсація вартості вітчизняної сільськогосподарської техніки – до 25% [10].

**Таблиця 3. Урядова програма «Доступні кредити 5-7-9%»
у частині пропозицій для агросектору**

Складові	Умови функціонування
Мета Програми	Здешевлення вартості кредитів, що пов'язані із провадженням суб'єктами малого, мікро- та середнього підприємництва (ММСП) господарської діяльності
Механізм реалізації Програми	Державна підтримка надається в межах отриманих Фондом коштів, передбачених у державному бюджеті, у вигляді: часткової компенсації Фондом процентних ставок за кредитами. Надання державної підтримки може здійснюватися разом з наданням державних гарантій на портфельній основі
Цілі, на які надаються кредити	1) інвестиційні цілі, зокрема: придбання та/або модернізацію основних засобів суб'єктом підприємництва, зокрема придбання транспортних засобів комерційного та виробничого призначення; придбання нежитлової нерухомості та/або земельних ділянок з метою провадження ММСП господарської діяльності; здійснення будівництва, реконструкції, ремонту у нежитлових приміщеннях; придбання об'єктів права інтелектуальної власності за договорами комерційної концесії (франчайзингу); 2) фінансування оборотного капіталу ММСП
Пріоритетні напрями кредитування ММСП	1) фінансування ММСП сільськогосподарських товаровиробників для провадження сільськогосподарської діяльності; 2) фінансування суб'єктів підприємництва, що провадять діяльність у сфері переробної промисловості за всіма видами економічної діяльності (основний КВЕД) секції С Національного класифікатора України; 3) відбудова зруйнованих внаслідок військової агресії основних засобів ММСП; 4) підтримка ММСП шляхом пролонгації діючих кредитів, наданих для фінансування оборотного капіталу; 5) фінансування суб'єктів підприємництва, які здійснюють енергосервіс для підвищення енергетичної ефективності об'єктів державної та комунальної власності
Максимальна сума кредиту	Максимальна сума кредиту за яким надається державна підтримка не перевищує 60 млн грн, крім: кредиту, що надається фізичній особі-підприємцю, який не перевищує 3 млн грн; кредитів, що надаються ММСП сільськогосподарському товаровиробнику разом з учасниками групи пов'язаних з ним контрагентів, який не перевищує 90 млн грн; кредиту що надається суб'єкту підприємництва, який провадить господарську діяльність в зоні високого воєнного ризику, який не перевищує 150 млн грн
Строк кредитування ММСП	Максимальний строк кредитування за кредитами, за якими надається державна підтримка за Програмою, не перевищує: - десять років — на інвестиційні цілі; - трьох років — на фінансування оборотного капіталу - за кредитами, які отримані у 2022-2023 роках з метою провадження сільськогосподарської діяльності, мають право продовжити строк кредитування за укладеними кредитними договорами до 31 березня 2025 року

Джерело: [13; 14]

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Таким чином, прямі кредитні інструменти для агросектору в умовах воєнного стану зосередженні у державній програмі «Доступні кредити 5-7-9». При цьому уряд і НБУ докладають зусиль для його врівноваженого функціонування. Для агросектору це проявляється у доступності кредитів на пільгових умовах і можливості ведення бізнесу навіть в умовах невизначеності. Крім того, є ряд програм бюджетної підтримки, за якими агровиробники можуть отримати доступ до фінансування, зокрема за гарантію через Фонд часткового гарантування кредитів.

Проте, цих ресурсів замало, щоб покрити зростаючі потреби агросектору у фінансуванні. Тому необхідна більш активна державна політика щодо залучення інвестицій, коштів зарубіжних партнерів, міжнародних фінансових організацій для підтримки вітчизняних товаровиробників і гарантування продовольчої безпеки держави в умовах воєнного стану.

Отримані висновки можуть бути корисні при формуванні стратегії повоєнного відновлення економіки України та агросектору. Перспективами подальших досліджень є визначення загальної стратегії кредитування галузі за програмами державної підтримки та залучення зарубіжних партнерів України у цей процес.

Література

1. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahramnyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 20.05.2024).

2. Білоченко А. Кредитування аграрного сектору України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. (48). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3>.

3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 01.05.2024).

4. Калівошко О.М. *Теоретико-методологічні засади та практика функціонування інститутів фінансово-кредитного ринку України*: Монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 438 с.
5. Калівошко О. М. (). Аналіз системно важливих комерційних банків. *Облік і фінанси*. 2019. №1. С. 83-91.
6. Калівошко О. Аналіз діяльності фінансових компаній як елементів інфраструктури фінансово-кредитного ринку України. *Економічний вісник університету*. 2019. № 41. С. 179-188.
7. Лункіна Т. І., Кугляр А. А. Кредитування аграрного сектору економіки України. *Modern Economics*. 2023. № 39. С. 99-103. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-15).
8. Лупенко Ю. О., Андрос С. В. Банківське кредитування аграрного сектору економіки. *Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут"*. 2019. № 16. С. 196-207. DOI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2019_16_23.
9. Мирвода А., Нікітюк Д. Особливості кредитування в умовах воєнного стану. *Соціальні, економіко-правові та фінансові виклики в умовах глобальних трансформацій*: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (Свалява-Тернопіль, 19-20 трав. 2023 р.). Тернопіль: ЗУНУ. 2023. С. 49-52. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48634>.
10. Міністерство аграрної політики та продовольства. Офіційний сайт. URL : <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення 24.05.2024 р.).
11. Національний банк України. URL: <https://www.bank.gov.ua/> (дата звернення 21.05.2024).
12. Огляд банківського сектору, лютий 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyutiy-2024-roku> (дата звернення 21.05.2024 р.).
13. Про внесення змін до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва. Постанова КМУ від 22 березня 2024 р.

від № 310. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/310-2024-%D0%BF> (дата звернення: 20.05.2024).

14. Програма «доступні кредити 5-7-9%» (нова редакція). Додаток 1 до Протоколу засідання Ради Фонду розвитку підприємництва від 18 березня 2022 року. URL: <https://ukrsibbank.com/wp-content/uploads/promo/program-5-7-9.pdf> (дата звернення: 20.05.2024).

15. Трусова Н. В., Радченко Н. Г., Рубцова Н. М. Моделі банківського кредитування підприємств аграрної галузі. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8798>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.7.

16. Шпанель-Юхта О. І. Особливості банківського кредитування в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. №45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-96>.

17. Andriushchenko K., Ishchenko M., Sahaidak M., Tepliuk M., & Domina O. Prerequisites for the creation of financial and credit infrastructure of support for agricultural enterprises in Ukraine. *Banks and Bank Systems*. 2019. №14(2). P. 63-75. [https://doi.org/10.21511/bbs.14\(2\).2019.06](https://doi.org/10.21511/bbs.14(2).2019.06)

18. Radchenko O.D. Financial and credit regulation of the agricultural sector: the experience of Ukraine under war conditions. *Moderní aspekty vědy: XLI. Díl mezinárodní kolektivní. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.* 2024. P. 210-220. URL: <https://doi.org/10.52058/41-2024>.

19. Kalivoshko O., Radchenko O., & Leontovych S. *Financial regulation mechanism the Ukrainian economy under martial law: a review of policies and instruments*. Publishing House “Baltija Publishing”. 2023. P. 118-142. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-307-1-6>.

References

1. National Institute of Strategic Studies (2024), “The agricultural sector of Ukraine in 2023: components of sustainability, problems and prospective tasks”,

available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahraryy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (Accessed 20 May 2024).

2. Bilochenko, A. (2023), “Lending to the agricultural sector of Ukraine in war conditions”, *Ekonomika ta suspil'stv*, vol. 48. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3>.

3. State Statistics Service of Ukraine (2024), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 1 May 2024).

4. Kalivoshko, O.M. (2019), *Teoretyko-metodolohichni zasady ta praktyka funktsionuvannia instytutiv finansovo-kredytnoho rynku Ukrainy* [Theoretical and methodological principles and practice of the functioning of institutions of the financial and credit market of Ukraine], Vydavets' PP Lysenko M.M., Nizhyn, Ukraine.

5. Kalivoshko, O. M. (2019), “Analysis of systemically important commercial banks”, *Oblik i finansy*, vol. 1, pp. 83-91.

6. Kalivoshko O. (2019), “Analysis of the activity of financial companies as elements of the infrastructure of the financial and credit market of Ukraine”, *Ekonomichnyj visnyk universytetu*. vol. 41, pp. 179-188.

7. Lunkina, T. I., and Kuhliar, A. A. (2023), “Lending to the agrarian sector of the economy of Ukraine”, *Modern Economics*, vol. 39, pp. 99-103. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-15).

8. Lupenko, Yu. O., and Andros, S. V. (2019), “Bank lending to the agrarian sector of the economy”, *Ekonomichnyj visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy "Kyivs'kyj politekhnichnyj instytut"*, vol. 16, pp. 196-207. DOI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2019_16_23 (Accessed 20 May 2024).

9. Myrvoda, A., and Nikitiuk, D. (2023), “Peculiarities of lending under martial law”, *Sotsial'ni, ekonomiko-pravovi ta finansovi vyklyky v umovakh hlobal'nykh transformatsij: zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Svaliava-Ternopil', 19-20 trav. 2023 r.)* [Social, economic, legal and financial challenges in the conditions of global transformations: a collection of materials of the III International Scientific and Practical Conference], ZUNU,

Svalyava-Ternopil', Ukraine, May 19-20, pp. 49-52, available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48634> (Accessed 20 May 2024).

10. Ministry of Agrarian Policy and Food (2024), available at: <https://minagro.gov.ua/> (Accessed 24 May 2024).

11. National Bank of Ukraine (2024), available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 21 May 2024).

12. National Bank of Ukraine (2024), "Review of the banking sector, February 2024", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyutiy-2024-roku> (Accessed 21 May 2024).

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), "Program "available loans 5-7-9%" (new version). Appendix 1 to the Minutes of the meeting of the Entrepreneurship Development Fund Council dated March 18, 2022", available at: <https://ukrsibbank.com/wp-content/uploads/promo/program-5-7-9.pdf> (Accessed 20 May 2024).

14. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), "On making changes to the Procedure for providing financial state support to business entities. Resolution of the CMU of March 22, 2024 No. 310", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/310-2024-%D0%BF> (Accessed 20 May 2024).

15. Trusova, N., Radchenko, N. and Rubtsova, N. (2021), "Models of bank lending to agricultural enterprises", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8798> (Accessed 20 May 2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.7

16. Shpanel-Yukhta, O. I. (2022), "Osoblyvosti bankivskogo kredytuvannia v umovakh viiny" [Peculiarities of bank crediting in the conditions of war], *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 45. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-96>

17. Andriushchenko, K., Ishchenko M., Sahaidak, M., Tepluk, M., and Domina, O. (2019), "Prerequisites for the creation of financial and credit infrastructure of support for agricultural enterprises in Ukraine", *Banks and Bank Systems*, vol. 14(2), pp. 63-75. [https://doi.org/10.21511/bbs.14\(2\).2019.06](https://doi.org/10.21511/bbs.14(2).2019.06).

18. Radchenko, O.D. (2024), “Financial and credit regulation of the agricultural sector: the experience of Ukraine under war conditions”, *Moderní aspekty vědy: XLI. Díl mezinárodní kolektivní monografie* [Modern Aspects of Science: XLI. Part of an international collective monograph], Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., Česká republika, pp. 210-220. <https://doi.org/10.52058/41-2024>

19. Radchenko, O., Kalivoshko, O., and Leontovych, S. (2023), “Financial regulation mechanism the Ukrainian economy under martial law: a review of policies and instruments”, *Transformation of economics, finance and management in the context of world globalization: scientific monograph*, Publishing House “Baltija Publishing”, Riga, Latvia, pp. 118-142. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-307-1-6>.

Стаття надійшла до редакції 30.06.2024 р.